

Karacaoğlan Şiirlerinde Değerler

Values In Karacaoğlan's Poems

Nevin AKKAYA¹, Esra ÖZDEN², Buse GÜLLÜ³

¹Nevin AKKAYA, Doç. Dr., Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Eğitim Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye, nevin.akkaya@deu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0001-7222-4562>)

²Esra ÖZDEN, Uzman, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Eğitim Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye, esra136.ez@gmail.com, (<https://orcid.org/0000-0002-6678-0973>)

³Buse GÜLLÜ, Uzman, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Eğitim Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye, buse-gullu@hotmail.com, (<https://orcid.org/0000-0001-9613-8896>)

Geliş Tarihi: 25.09.2021

Kabul Tarihi: 04.11.2021

ÖZ

Toplumsal anlamda “değerler”, nesilden nesle aktarılan temel ilkeleri ifade etmektedir. Değerler, 2018 Türkçe Öğretim Programında yer alan temel konulardan birini de oluşturmaktadır. Programda adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik gibi ilkeler kök değerler arasında gösterilmektedir. Ana dili öğretimi özelinde düşünüldüğünde, Türkçe dersinde metinler aracılığı ile bu değerleri öğrencilere edindirmek, metinler üzerinde tartışarak öğrencileri değerlerin önemi hakkında düşündürmek mümkün görünmektedir. Türkçe dersinde seçilen metinlerin edebî değerinin yüksek olması, amaca hizmet edilecek şekilde seçilmesi önem arz etmektedir. Seçilebilecek metin türlerinden biri de akıcı anlatımı ve halk söyleyişlerinin zenginliği ile yaratılmış veya günümüze kadar dilden dile söylenerek gelmiş olan halk edebiyatı şiirleridir. Halk edebiyatına damga vurmuş olan isimlerden biri de “Karaoğlan” olarak da tanınan Karacaoğlan’dır. Karacaoğlan, doğum ve ölüm tarihi net olarak bilinmemekle birlikte 17. yüzyıl Anadolu sahasında yaşamını sürdürmüş olan halk edebiyatının ve özellikle sözlü geleneğin önde gelen isimlerinden biri olmuştur. Sanatçı, eserleri ile farklı coğrafyalarda yaşayan toplumları etkilemiş, yazdığı şiirler dilden dile söylenerek günümüze kadar ulaşmayı başarmıştır. Karacaoğlan koşma, türkü, destan, semaî, varsağı gibi farklı türlerde şiirler meydana getirmiştir. Söylediği şiirleri genellikle doğaçlama olarak dile getirmiş, şiirlerinde gezdiği coğrafyalarda gördüğü doğayı, gönlünü kaptırdığı güzelleri ve az miktarda da olsa devrinin olaylarını canlı ve coşkulu bir aktarımla yazmıştır. Karacaoğlan genellikle lirik şiirler kaleme almış, eserlerinde hece ölçüsünü kullanmıştır. Yaşadığı devir hakkında da şiirler söyleyen Karacaoğlan, bu tür şiirlerinde eğitici, öğüt veren, inandığı değerleri dile getiren bir üslup kullanmıştır. Bu araştırmanın amacı da Karacaoğlan şiirlerinde yer alan değerleri 2018 Türkçe öğretim programı doğrultusunda incelemek, bu değerlerin hangi ifadelerle dile getirildiğini tespit etmektir. Çalışma belirtilen amaç doğrultusunda doküman analizi yöntemi ile yapılmış; incelenen Karacaoğlan şiirleri Müjgan Cunbur tarafından kaleme alınan “Karacaoğlan: Koşmalar- Varsağılar- Semaîler- Destanlar- Türküler” isimli kaynaktan alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, halk edebiyatı, Karacaoğlan, Türkçe öğretimi.

ABSTRACT

In a social sense, “values” refer to the basic principles passed down from generation to generation. Values constitute one of the basic subjects in the 2018 Turkish Education Program. Principles such as justice,

friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism, and benevolence are among the fundamental values in the program. When it is considered in terms of mother tongue teaching, it seems possible to make students acquire these values through texts in Turkish lesson, and to make students think about the importance of values by discussing the texts. It is important that the texts chosen in the Turkish lesson have a high literary value and that they are chosen in a way to serve the purpose. One of the text types that can be chosen is the folk literature poems that have been written with their fluent expression and richness of folk discourse, or have come from language to language until today. One of the names that made their mark on folk literature is Karacaoğlan, also known as “Karaoğlan”. Although the exact date of birth and death is not known, Karacaoğlan has been one of the leading names of the folk literature and especially the oral tradition, who lived in the 17th century Anatolia. The artist influenced the societies living in different geographies with his works, and the poems he wrote have survived until today by being spoken from language to language. Karacaoğlan wrote poems in different genres such as koşma, folk song, epic, semaî and varsağı. He often expressed his poems in improvisation, and wrote in a lively and enthusiastic narration of the nature he saw in the geographies he traveled in his poems, the beauties he was enthralled with, and the events of his era, albeit in a small amount. Karacaoğlan generally wrote lyrical poems and used the syllable meter in his works. Karacaoğlan, who also wrote poems about the period he lived, used an educational, counseling style in these types of poems, expressing the values he believed in. The purpose of this research is to examine the values in Karacaoğlan’s poems in line with the 2018 Turkish teaching program and to determine the expressions in which these values are expressed. The study will be carried out with the method of document analysis in line with the stated purpose, and the poems of Karacaoğlan to be examined will be taken from the source named “Karacaoğlan: Koşmalar- Varsağılar- Semaîler- Epics- Türküler” written by Mújgan Cunbur.

Keywords: Values education, folk literature, Karacaoğlan, Turkish teaching.

GİRİŐ

Günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişmelerin yanı sıra sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda da ilerlemeler yaşanmaktadır. Bütün bu kalkınma ve gelişmelerin getirdiği olumlu hayatın yanı sıra toplumlarda şiddet ve korku da yayılmakta, aile kurumu zayıflamakta, adaletsizlik, duyarsızlık ve bu olumsuz durumların meydana getirdiği mutsuzluklar ortaya çıkmakta, ahlakî sorunlar ve ahlakî çöküntüler giderek artmaktadır. Bu durumun temel sebeplerinden biri de değerlerin yitimi ve kaybedilmesidir. Bundan dolayı eksikliği duyumsanan bu değerlerin öğretimi ve aktarımı ile ilgili konular ailelerde, okullarda ve toplumlarda önemli bir konu hâline gelmektedir.

“Değer” kavramı geçmişten beri üzerinde düşünölen, tartışılan ve araştırma yapılan olgulardan biri olmuş ve çağlar boyunca düşünörlerin, bilim insanlarının, kuramcılarının ve sosyal grupların gündemini meşgul etmiştir. Öteden beri önemini koruyan değer olgusu çok yönlü yapısı itibarıyla iktisattan felsefeye, psikolojiden antropolojiye, din olgusundan tarihe kadar değişik disiplinlerin inceleme konusunu oluşturmuş ve farklı bakış açıları sonucunda pek çok kez tanımlanmıştır. Değer kavramını Hökelekle (2010, s.10) “Davranışlarımıza yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallar.”; Oğuzkan (1981, s. 45) “Bir kimsenin değişik durumlarda gösterdiği sürekli davranışlarına yön veren inançlar.”; Kızılcelik ve Erjem (1992) “Bir sosyal grubun veya toplumun üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; onların ortak duygu, düşünce, amaç ve menfaatini yansıtan genelleştirilmiş temel ahlakî ilke veya inançlardır.” biçiminde tanımlamıştır. Bu tanımlar ışığında değer kavramını, toplumun varlığı, birlikteliği, işleyişi ve sürekliliği için toplumu oluşturan bireylerce üzerinde uzlaşılan ve onlar tarafından dikkate alınan, onların bilincinde yer edinen, bireylere bakış açısı kazandırıp onları güdüleyen duygu ve heyecanlara seslenen, yaşama denge katan yaşamın esin kaynağı ve mutlu olabilmenin unsurları olarak tanımlamak mümkün görünmektedir.

Duygu ve düşöncelerimizi etkileyerek tutumlarımıza ve davranışlarımıza kaynaklık eden değerler, paylaşılan şeylerin iyi – kötü, doğru – yanlış gibi ifade edilebilmesi bakımından kişilere özgü ve kişiler arası iletişimde rehberlik eden ölçütlerdir. Bu noktada değer kavramının bireysel ve toplumsal boyutları olduğu da görölmektedir. İnsanın bireysel olarak yaşamını,

eylemlerini, amaç ve hedeflerini belirlemesi ve onlara uyma çabası değerlerle olanaklıdır. Bu anlamda “insanı insan yapan değerleridir” (Aydın ve Akyol Gürler, 2018, s.20) denebilmektedir. Bireyin yaşamına bu derece etki eden değerler toplumsal anlamda ise iyi, doğru ve yararlı olarak kabul edilen genelleştirilmiş ilkelerdir. Dökmen (2004, s.60) değerlerin toplum için değerli olduğunu, değerlere uygun davranan insanların da toplumun gözünde değerli insanlar olduğunu belirtmektedir.

Değerler kültür ile de yakından ilişkilidir. Gubdmunsdottir (aktaran Akbaba Altun, 2003, s.8) değerlerin kültürel bilgi olduğunu, kültürün öğeleri üzerine kurulduğunu ve her zaman seçimi vurguladığını belirtir. Başka bir ifadeyle değerler kültürün özünü oluşturmakta ve kültürel olarak biçimlendirilmektedir. Değerler kültürün ne olduğunu ve neye benzediğini bize gösteren toplumsal standartları ifade etmektedir.

Toplumsal denetimi sağlamada amaç olarak kullanılan değerler arasında kesin bir çizgi yoktur. Değerler birbirini etkilemekte ve birbirlerinden etkilenmektedir. Dolayısıyla birbirlerinden bağımsız değillerdir. Bunun yanı sıra kültürden kültüre veya çağdan çağa değişiklik gösteren dinamik ve esnek bir yapıya da sahiptirler. Bir toplum tarafından değer olarak görülen nitelikler diğer bir toplum tarafından değer olarak görülmeyebilir. Örneğin birçok topluma göre inekler değer olarak görülmekten çok tarım ve hayvancılık kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Hint kültüründe ineğin yeri değişmekte ve saygı duyulan kutsal bir değer olarak görülmektedir. Toplumlara ve dönemlere göre değişen değerler olduğu gibi tüm dönemler ve toplumlarda kabul edilen ortak temel değerler de mevcuttur. Adalet, dürüstlük, sevgi, saygı, sabır, cesaret, yardımseverlik, hoşgörü, çalışkanlık, dostluk, iş birliği güvenilirlik, sorumluluk değerleri bunların başında gelmektedir. Bahsedilen bu değerler bütün zaman ve yerlerde önemsenen, içselleştirilen evrensel nitelikteki değerlerdir.

Değerlerin kazanımı çocukluk döneminde başlamakta ve yaşam boyu devam etmektedir. Değerler bir mizaç özelliği olmayıp gözlem ve etkileşimle, yaşayarak yani öğrenme sonucunda gerçekleşen olgulardır. Eylemlere yön veren değerler somut olmadıkları için ancak davranışlar ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Çocuğun yaşamla ilgili ilk deneyimlerini kazandığı ve sosyalleştiği, eğitim aldığı ilk kurum olan ailesi, değerlerin aktarılmasında öncelikli role sahiptir. Ailede ebeveynleri model alma ve taklit etme ile başlayan değer edinimi daha sonraki yıllarda okulda ya da çevrede kazanılan bilgi ve deneyimle gelişim göstermektedir. Okullarda değer kazanmak ve kazandırmak sürecinde yani değerler eğitiminde bireyin davranışlarında iyi yönde değişiklik oluşturma amacı güdülmektedir.

Toplumun sağlıklı bir biçimde devamlılığı ancak değerlerin yeni nesillere iletilmesi ile olanaklıdır. Öyle ki değerler bireyi ve toplumu ayakta tutan öğelerdir. Değerlerden soyutlanmış bir eğitim düşünülemez. Çünkü her toplum kendi değerlerini bilen, tanıyan ve içselleştiren bireyler yetiştirmek istemektedir. Bunda da en etkili yol eğitimidir. Nitekim eğitimin tek amacı da akademik açıdan başarılı, belirli bilgi ve yetkinlikleri kazanmış bireyler yetiştirmek değildir. Eğitimin temel sorumluluğu, temel değerleri bireylere benimsetmek, onların yaşadıkları topluma entegre olmalarını, sosyalleşmelerini ve kültürel açıdan aidiyet duygusu geliştirmelerine olanak sağlamaktır. Aydın ve Akyol Gürler (2018, s.15) değer olgusunun basit bir bilgi konusu olmadığını, insanın kişiliğinin ve karakterinin en derin yapıcı unsuru olduğunu belirtirken değer öğretiminin asıl amacının bireyi değerler konusunda bilgilendirmek değil insan yaşamını anlamlı kılmak, ruhsal dengeyi kurmak, kişiliği güçlendirmek, ahlak ve karakteri sağlamlaştırmak olduğunu sözlerine eklemektedirler.

Toplumsal düzenin işleyişinde gerekli ve önemli olan değerlerin kazandırılmasında etkili olan alanlardan biri şüphesiz Türkçe dersidir. Türkçe öğretiminin amacı da bireyin anlama ve anlatma yani temel dil becerilerini geliştirmektir. Temel dil becerileri olan dinleme, konuşma, okuma ve yazma toplumsal iletişimi sağlayan becerilerdir. Bu becerileri edinmiş birey çevresiyle sağlıklı iletişim kurabilir, ait olduğu topluma uyum sağlayabilir başka bir deyişle sosyalleşebilir. Bu bakımdan Türkçe öğretimi değerlerin aktarımında büyük önem arz etmektedir. Türkçe öğretim programlarında da değerler üzerinde sıklıkla durulmuştur. 2005 ve 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programları'nda değer ve değerler eğitimi olarak ayrı bir başlık verilme de değerler farklı başlıklar altında yer bulmuştur (MEB, 2015 ve MEB, 2018). 2018

yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ise değerlerin ayrı bir başlık olarak yer aldığı ve üzerinde önemle durulduğu görülmektedir (MEB, 2018, s.4). Programda “Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır.” (MEB, 2018, s. 4) biçiminde dile getirilmiştir. İfadenin devamında ise kök değerlere yer verilmiştir.

Türkçe öğretiminde değerleri kazandırmada en büyük rolü yazınsal metinler üstlenmektedir. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi temel dil becerileri ve üst düzey düşünme becerilerinin yanı sıra ulusal ve evrensel değerler de yazınsal metinler aracılığıyla kazandırılmaktadır. Kavcar (1999, s. 6), yazınsal metinlerin insana özgü birtakım değerler ve niteliklerin kökleşmesinde, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesinde önemli rol oynadığını, yazınsal eserlerin hem bireysel hem de toplumsal yaşamla ilgili olarak iyiye, güzele ve doğruya yöneltme ve yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunup insanları bunlar ışığında eğittiğini ifade eder.

Ait olduğu toplumun değerlerini bireye en etkili ve en kalıcı biçimde aktarma yollarından olan yazınsal metinler aracılığı ile birey, bir taraftan dilinin inceliklerini ve güzelliklerini kavrarken diğer taraftan o yazınsal eserlere sindirilen ulusal ve evrensel değerlerle tanışmaktadır. Yazınsal metinlerden değerler eğitimi çerçevesinde yararlanmak kaçınılmazdır. Bu noktada akla gelen ilk isimlerden biri de hem Anadolu halkının hem de başka halkların gönlünde yer edinen, onların sevgisini kazanan Halk edebiyatı ve sözlü şiir geleneğinin en büyük âşıklarından olan Karacaoğlan'dır.

17. yüzyılda yaşadığı düşünülen Karacaoğlan'ın nerede doğduğu, yaşadığı ve nerede öldüğü hakkında sağlam bilgiler yoktur. Denilebilir ki o, halkın gönlünde doğmuş, burada yaşamış, sevmiş, özlem duymuş ve ölünce de yine buraya gömülmüştür. Karacaoğlan doğayı, gezdiği yerlerde yaşadıklarını, karşılaştığı güzellere hissettiklerini şiirlerinde coşkun canlı bir ifadeyle irticalen söylemiştir. Halk söyleyişlerinin bütün inceliklerini kavrayan Karacaoğlan, şiirlerinde sade, akıcı bir anlatım benimsemiş; Türkçenin güzelliğini tüm şiirlerinde ustaca kullanmıştır. Bundan dolayıdır ki şiirleri günümüze kadar ulaşmış ve etkisi de hâlen devam etmektedir.

Halk geleneğinin en güçlü temsilcisi, aşk ve doğa âşığı bir halk ozanı olan Karacaoğlan'ın dili Türkçenin gücünü yansıtmakta olup ozanın şiirlerinde yabancı sözcükler yok denecek kadar azdır. Bu bakımdan Türkçe için tam bir kültür ve dil hazinesidir. Karacaoğlan'ın şiirlerinde canlı, duru, akıcı ve güzel yerel söyleyişlerin de kullanıldığını belirtirten Sakaoğlu (1985); onun, tıpkı bir çamın gölgesinde sessizce ağlayan bir pınar gibi duru ve tatlı Türkçesi ile bizlere seslenendiğini sözlerine ekler.

Karacaoğlan halkla iç içe yaşadığı ve dönemin sosyal kültürel yaşamını çok iyi bildiği için toplumun benimsediği maddi ve manevi değerleri şiirlerine yansıtarak dönemin kültürüne ışık tutmuştur. Bu çalışmanın amacı da Karacaoğlan'ın şiirlerinde yer alan değerleri 2018 Türkçe Öğretim Programı doğrultusunda incelemek, bu değerlerin hangi ifadelerle dile getirildiğini tespit etmektir. Çalışma doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Karacaoğlan şiirlerinde yer alan kök değer örnekleri nelerdir?
2. Karacaoğlan şiirlerinde kök değerlerin kullanım sıklığı nasıldır?

YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Karacaoğlan'ın şiirlerindeki kök değerlerin ele alındığı bu çalışmada doküman incelemesi modeli kullanılmıştır. “Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s.189).

2.2. Çalışma Kaynak Aracı

Sadettin Nüzhet Ergün, Cahit Öztelli, İlhan Başgöz, Şükrü Elçin, Ali Berat Alptekin, Müjgan Cunbur, Dinçer Sümer, Öner Yağcı, Sıtkı Soylu, İsmail Doğan, M. Sabri Koz gibi araştırmacıların Karacaoğlan ile ilgili yayınları bu konuda önemli birer kaynak niteliğindedir. Bu çalışmada ise Müjgan Cunbur tarafından kaleme alınan “Karacaoğlan: Koşmalar- Varsağılar- Semailler- Destanlar- Türküler” (1985) adlı eseri esas alınmıştır. Söz konusu eser Karacaoğlan konusunda alanda yetkin ilk kaynaklardan biri olması nedeniyle tercih edilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Çalışmada, Müjgan Cunbur’a ait “Karacaoğlan: Koşmalar – Varsağılar – Semailler – Destanlar – Türküler” kitabında yer alan şiirler üç araştırmacı tarafından 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kök değerler göz önüne alınarak dikkatlice okunmuştur. Programda yer alan kök değerler aşağıda verilmiştir:

Tablo 1. 2018 Türkçe Öğretim Programında Yer Alan Kök Değerler

Adalet	Sevgi
Dostluk	Saygı
Dürüstlük	Sorumluluk
Öz Denetim	Vatanseverlik
Sabır	Yardımseverlik

Gerekli okumaların ardından doküman incelemesiyle şiirlerdeki kök değerler tespit edilmiş ve elde edilen veriler betimsel analizle açıklanıp yorumlanmıştır. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018: 239). Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla eser 3 yazar haricinde 2 araştırmacı tarafından daha okunmuş, fikir birlikleri ve ayrılıkları tartışılarak bulgular sıralanmıştır.

BULGULAR

3.1. Çalışmanın Birinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Çalışmanın birinci alt problemi “Karacaoğlan şiirlerinde yer alan kök değer örnekleri nelerdir?” olup bu problem doğrultusunda Karacaoğlan şiirleri kök değerler yönüyle incelenmiştir. İnceleme sonucunda şiirlerde yer alan değerler şu şekilde sıralanmıştır:

3.1.1. Adalet

Adalet, hak edene hak ettiğinin verilmesi şeklinde tanımlanabilmektedir. Âdil olmak, bireylerin hak ettiklerini yaşayabilmeleri açısından önem arz etmektedir. Karacaoğlan’ın şiirlerinde adalet genellikle ilahî açıdan ele alınmıştır. İlgili konuda tespit edilen bulguların örnekleri şu şekildedir:

*“Karac’Oğlan der ki: Böyle olmasın,
Arada engeller murad almasın,
Sana senden gelmiş, benden gelmesin;
Herkes ettiğini bulmaz mı sandın?” (Cunbur, 30/44-5)*

“On iki yıldızın üçü terâzi.
Karıştı ülkelere, gitti birazı.
O mahşer yerinde ararlar bizi,
Hak mizân terâzi kurulup durur.” (Cunbur, 175/255-2)

“Seherden uğradım bir âdil hâna,
Dostum sultan olmuş ilin üstüne.
Camalını gördüm, oldum dîvâne,
Selâmına durdum yolun üstüne” (Cunbur, 192/278-1)

“Bu dünyada, adam oğluyum, dersin;
Helâli, harâmı durmayıp yersin.
Yeme el malını, er geç verirsin;
İğneden ipliğe sorulur bir gün.” (Cunbur, 336/460-4)

“Gökte yıldızların önü terâzi,
Ülker ile aşar, gider birazı.
Yarın mahşerde de sorarlar bizi,
Hak mîzan terâzi kurulur bir gün.” (Cunbur, 337/460-5)

3.1.2. Öz Denetim

Öz denetim “Daha önemli bir amaca ulaşabilmek için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, otokontrol.” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 206). Karacaoğlan şiirlerinde sık sık öz denetim değerine yer vermiştir. Bu değer ozanın şiirlerinde daha çok nasihat şeklinde kendini göstermiştir. Tespit edilen bulgulardan örnekler şöyledir:

“Dinleyin ağalar, hatâ işledim.
Hayrı bıraktım da, şerre başladım.
Öpem derken, al yanaktan dişledim.
Kurt yiyip de çürüyesi dişinen.” (Cunbur, 17/25-3)

“Karac’Oğlan der ki: Konaklar göçmez,
Bu ayrılık bizilen arasın açmaz;
Bir kötü gönlüm var, güzelden geçmez
Ne güzele doymaz gözüm var benim.” (Cunbur, 24/35-4)

“Ala gözlüm, senin neslini bilmem.
Öyle her kötüye meylim vermeyem.
Merd oğlu merdim ben, sözümünden dönmem.
Çıktı sözüm, yâr yolunda bil beni.” (Cunbur, 178/259-3)

“Seherden uğradım bülbül sesine,
Ötüşün bülbülü güle getirir.
Yiğit olan kimse saklar sırrını,
Kötü kalbindekin dile getirir.” (Cunbur 193/280-1).

“Yoldaş olma, yolun bilmez yolsuza.
Komşu olma, sözün bilmez densize.

*Meyil verme edebsize, arsıza.
Âkabet ırzına hîle getirir.” (Cunbur, 193/280-2)*

*“Başına bağlamış ibrişim poşu.
Her dâim böyledir feleğin işi,
Turnağın var ise başını kaşı,
Kardaştan kardaşa fayda yoğ imiş.” (Cunbur, 216/314-2).*

*“Benden selâm eylen kavli yalana.
İnanmam, ağalar, yüzü gülene.
Kefen kısmet olmaz güzel sevene,
Beni dostum yağlığına saralar.” (Cunbur, 221/321-3)*

*“Sabahtan çıktım da seyrân yerine,
Ay- yıldız karşımda salınıp durur.
Kadir Mevlâ'm ben günahkâr bir kulum,
Defterim elinde dürülüp durur.” (Cunbur, 175/255-1)*

*“Oğlan, sen kendini ileri atma.
Gizli sırlarını yâdlara satma.
Bilip bilmediğin her yere gitme,
Yabancı deremez güllerimizi.” (Cunbur, 188/273-2)*

*“Karac'Oğlan der ki: Her sözüüm haktır.
Yiğit olmayanın yalanı çoktur.
Cehennem yerinde hiç ataş yoktur,
Herkes ataşını bile götürür.” (Cunbur, 216/313-4)*

*“Gel, gönül, gurbete gitme;
Ya gelinir, ya gelinmez.
Her güzele meyil verme,
Ya sevilir, ya sevilmez.” (Cunbur, 283/399-1)*

*“Dinle, sana bir nasihat edeyim:
Hatırdan, gönülden geçici olma.
Yiğidin başına bir iş gelince,
Anı yâd ile açıcı olma.” (Cunbur, 316/441-1)*

*“İl ârifdir, yoklar senin bendini.
Dağtırlar tuzağını, fendini.
Alçaklarda otur, gözet kendini;
Katı yükseklerden uçucu olma.” (Cunbur, 317/441-4)*

3.1.3. Sevgi

Sevgi anlamı çok boyutlu olan bir kelimedir. İnsan sevgisi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi, ilahî sevgi bu boyutlardan bazılarını ifade etmektedir. Sevginin daha yoğun ve aşırı hâli aşkı ifade etmektedir. Karacaoğlan da şiirlerinde doğaya ve aileye olan sevgisinden bahsetmiş; karşı cinse olan sevgisini aşk boyutunda ele almıştır. Daha çok somut aşktan bahseden Karacaoğlan, şiirlerinde sevgililerini fiziksel olarak betimlemekten ve vuslat istemekten geri kalmamıştır:

“Ala gözlerini sevdiğim dilber,
Ben güzel görmedim senden ziyâde.
Bilmem hörü müsün, gökten mi indin,
Bugün güzelliğın dünden ziyâde.” (Cunbur, 10/16-1)

“Her sabah, her sabah gelem kapına;
Kerpiç olam, yapılayım yapına;
Sen Leylâsın, ben de Mecnun karşına;
Kömür gözüm yârim idin bir zaman.” (Cunbur, 19/28-4)

“Kadir Mevlâ'm, seni öğmüş yaratmış,
Serdar etmiş güzellerin üstüne.
Siyah zülfün tel tel etmiş uzatmış,
Salıvermiş ak gerdanın üstüne.” (Cunbur, 144/211-1)

“Nazlı yârdan bana geldi bir nâme.
Eğer doğru ise, kırdı belimi.
Dediler: Yârini yâd eller almış.
Kadir Mevlâm, ihsan eyle ölümü.” (Cunbur, 163/239-1)

“Çukurova bayramlığın geyerken,
Çiplaklığın üzerinden soyarken,
Şubat ayı kış yelini kovarken,
Cennet dense sana yakışır dağlar.

...
Karac'Oğlan, size bakar sevinir;
Sevinirken kalbi yanar, köyünür;
Kimıldanır hep derdlerim, devinir;
Yas ile sevincim yıkışır dağlar.” (Cunbur, 80/118-4)

“Sabahleyin, seher yeli değince;
Lale verip, sünbül boyun eğince;
Yaz gelip de beş ayları doğunca
Çekilir sağmalı, yozu dağların.” (Cunbur, 172/254-1)

“Erisin dağların karı, erisin;
İniş seli düz, ovayı bürüsün.
Türkmen ili yaylasına yürüsün,
Ak kuzular melesin de gidelim.” (Cunbur,33/48-2)

“Evvel bahar, yaz ayları çatıldı;
Paralandı bulut, göğe atıldı.
Akan sular kar, buz oldu, tutuldu,
Dalgalanıp göller ağlamasın mı” (Cunbur,101/147-1)

“Karac'Oğlan, ben korkarım haramdan.
Ayrı düştüm yurddan, harab hanemden.
Bir yiğidi ayırsalar anadan,

Anasından ayrı düşen sağ olmaz.” (Cunbur, 43/63-4)

*“Omuz verip arkasında götüren,
Meme verip ağız ’yukarı yatıran,
Adam edip meclislere getiren,
Derdimin ortağı anam da geldi.” (Cunbur, 117/170-4)*

*“Oturmuş sevdiğim, zülfünü tarar.
Gönül Mecnun olmuş, Leylâ ’yı arar.
Korkarım sevdiğim, bir kötü sarar.
İşitirsem helâk eder, âr beni.” (Cunbur, 178/259-2)*

*“Ben bilirim sevdiğimin izini.
Sürmelemiş kaşu ile gözünü.
Mevlâm nasib etse görsem yüzünü,
Ah u zârım sana, budur, ya Kerim!” (Cunbur, 201/292-2)*

*“Aşkın ataşu bu sînemi deler,
Dîvane gönlümü gâhi şâd eyler,
Sanırım vücudun cennette gezer,
Yârimi koynuma aldığım zaman.” (Cunbur, 235/341-3)*

*“Döndür boyun benden yana,
Âşıkını biraz tanı.
Kurban oldum işte sana,
Ettim fedâ ben bu canı.” (Cunbur, 280/395-1)*

*“Telli turnam sökün gelir;
İnci mercan yükün gelir;
Elvan elvan kokun gelir;
Yâr oturmuş yele karşı.” (Cunbur, 307/434-2)*

*“Murâdım, nasihat bunda söylemek.
Size lâyıık olan, onu dinlemek.
Sev seni seveni, za’y etme emek.
Sevenin sözünden geçici olma.” (Cunbur, 317/441-5)*

*“Tükendi cünbüşüm, yoktur gıybetim;
Bir yatsıya kaldı benim mühletim,
Bilemedim ana, baba kıymatın,
Arkamızda karlıca bir dağ imiş.” (Cunbur, 158/232-2)*

*“Nasıl medh edeyim, sultânım seni?
Gürcistan ilini değer gözlerin.
Bir bakışta eylen harab cihanı.
Cezâyir, Tunus ’u değer gözlerin.” (Cunbur, 329/454-1)*

*“Altına al geymiş, üstüne mâvi;
Ben seni gördükçe olurum deli.
Ne güzel yaratmış Yaradan seni,*

Korkarım ki sana göz değer gelin.” (Cunbur, 349/472-2)

3.1.4. Vatanseverlik

Vatan, bir bireyin üzerinde yaşadığı toprak parçasıdır. Bireyin yaşadığı vatanın sosyal ve ekonomik açıdan gelişebilmesi için içsel bir güdü ile çabalaması ve çalışması ise vatan sevgisini ifade etmektedir. Yaşanılan vatan da bireylerin genellikle aynı dili paylaşması, ortak kültürel öğeleri yaşatması, bireyin yabancılık duygusuna maruz kalmadan rahat bir şekilde hayatını sürdürmesine olanak sağlamaktadır. Karacaoğlan da şiirlerinde vatanından ayrı düşme hâli olan gurbetten ve yaşadığı memleketin güzelliklerinden bahsederek bu değeri vurgulamıştır:

*“Karac’Oğlan der ki: Fâni dünyadan,
Korkmaz mısın haram ile zinâdan?
Ayırırlar seni ana, babadan;
Gurbet ile düşen yiğit sağ m’olur?” (Cunbur, 41/59-4)*

*“Gittim gurbet ele, geri gelinmez.
Kim ölüp de, kim kaldığı bilinmez.
Ölsem gurbet ilde, gözüm yumulmaz.
Anam, atam, bir ağlarım yok benim.” (Cunbur, 150/219-3)*

*“Karac’Oğlan der: Dünyaya gelmeden,
Ben usandım el işine yelmeden.
Gurbet ilde padişahlık sürmeden
Vatanında züğürt olmak yeğ imiş.” (Cunbur, 159/232-5)*

*“Havayı da , deli gönül, havayı;
Alıcı kuş yüksek yapar yuvayı.
Türkmen kızı katarlamış mayayı
“Hani yaylam?” der de arzular gider.” (Cunbur, 197/285-3)*

*“Bayrak çekip padişahlık sürmedim.
Gurbet ilde inim inim inledim.
Kulak verdim dört köşeyi dinledim,
Arkam sıra gıybet eden çoğ imiş.” (Cunbur, 216/314-2)*

*“Gurbet ilde silen yoktur yaşımı.
Kendim gider, kotarırm aşımı.
Yuvası içinde gönül kuşumu
Gözyaşım akıtıp baz eylesin.” (Cunbur, 218/317-2)*

*“Yaz gelip de beş ayları doğunca,
Akar boz bulanık selinden sakın.
Gurbet ilde kimse bilmez ahvâlin,
Sen dur vatanında, ilinden sakın.” (Cunbur, 219/319-1)*

*“Yaz gelip de beş ayları doğunca,
Kıvrım kıvrım gider yolu yaylanın.
Lâlesi, sünbülü boynun eğişin
Râyihası tatlı gülü yaylanın.” (Cunbur, 222/323-1)*

“Karac’Oğlan, budur halım.
Neylemeli dünya malın?
Binboğa’dır benim ilim,
İlimden habarın var mı?” (Cunbur, 260/367-4)

“İndim, seyrân ettim Firengistan’ı;
İlleri var, bizim ile benzemez.
Levin tutmuş goncaları, açılmış;
Gülleri var, bizim gül benzemez. (Cunbur, 325/450-1)

“Karac’Oğlan eydür: Dosta darılmaz.
Hasta oldum, hatırcığım sorulmaz.
Vatan tutup bu yerlerde kalınmaz,
İlleri var, bizim ile benzemez.” (Cunbur, 326/450-5)

“Sultan Murad, uluların ulusu.
Hacı Bektaş, velilerin velisi.
Altmış bin de Urumili delisi.
Sultan Murad kalkmış kendi geliyor!” (Cunbur, 334/457-3)

“Şu benim mekânım, şu benim yollarım;
Aradım yuvayı, Bursa’da buldum.
Güzeller çok imiş, eğlendim kaldım;
Kokar menevşesi, güllü Bursa’nın.” (Cunbur, 371/502-1)

3.1.5. Sabır

Sabır, bir şahsın karşılaştığı durumlara karşı dayanma gücünü ifade etmektedir. Sabır, bireyin dünya ve ahiret inancı doğrultusunda ödülle sonuçlanacağına inandığı bir değerdir. Pek çok atasözü ve hâl söyleyişinde de yer bulmuş olan sabır duygusu, Karacaoğlan şiirlerinde de kendini göstermiştir. Şiirlerinde daha çok sabredenin sonunda hak ettiğini alacağına dair izler bulunan Karacaoğlan’ın ilgili konudaki örnek dizeleri şöyledir:

“Has bahçandan dersem gonca gülünü;
N’eyleyim, hâr almış sağ ve solunu;
Hayli demdir bekliyorum yolunu,
Kalmadı tâkatim, amanın tez gel.” (Cunbur, 14/21-2)

“Karac’oğlan, sırrın kime danışır?
Siyah zülfü mah yüzüne kıvrışır.
Ayrılanlar elbet bir gün kavuşur.
‘Ağlama sevdiğim, gül!’ dedi bana.” (Cunbur, 195/282-5)

“Ben terk eylesem de diyâr-ı gurbet,
Âşıklar, sâdıklar kavuşur elbet.
Dost ile yapsam bir saat muhabbet
Sevdiğim, gözüme tüter ayrılık.” (Cunbur, 198/287-3)

“Ataş yanmayınca tütin mü tüter?
Ak göğsün üstünde çimen mi biter?
Vakti gelmeyince bülbül mü öter?

Öter, gider bir gözleri sürmeli.” (Cunbur, 200/290-2)

“Yaz gelip de beş ayları doğunca,
Bahçalarda al kırmızı gül olur.
Bahçalarda ziynetine alışsın,
Elbet bir gün nazlı dosttan gel olur.” (Cunbur, 220/320-1)

“Yörü, bire yalan dünya,
Sana konan göçer bir gün!
İnsan, bir ekin misâli.
Seni eken, biçer bir gün.” (Cunbur, 251/358-1)

“Sabr eyleyin, sabır ile
Zevâl gelmez imiş kula.
Kötü bir taş atsa göle,
Kalkan ördek zârılanır.” (Cunbur, 303/429-2)

“Gam, kasâvet çekme divane gönlüm;
Her zamanda dünya başa dar olmaz.
Yıkılıp düşene gülme sakın sen,
Yiğit düşüp kalkmayınca bell’olmaz o.” (Cunbur, 320/445-1)

“Koyun meler kuzu meler
Sular hendeğine dolar
Ağlayanlar bir gün güler
Gamlanma gönül gamlanma.” (Cunbur, 363/ 491-1)

3.1.6. Dürüstlük

Dürüstlük, yalan söylememeyi veya söylenmesi gereken bir şeyi saklamamayı ifade etmektedir. Yalan söylemek insanlar arasındaki bağı zayıflattığı gibi, güven duygusuna da zarar vermektedir. Karacaoğlan’ın şiirlerinde yer alan dürüstlük ifadelerinden örnekler şöyledir:

“Ben de çok gezerdim ili cihânı;
Güzeller söylemez asla yalanı.
Eline almış da divit, kalemi.
Kusurum yazmaya merâmın nedir?” (Cunbur, 11/17-3)

“Arab at üstünde kaldı postumuz,
İkrardan döndü mü ola dostumuz?
Yarın, bugün, kara toprak üstümüz
Çürüdür, hey Benli Suna’ m, çürüdür.” (Cunbur, 37/55-1)

“Ak sayalar giyip karşımda durma,
Çok yalan söyleyip yüzüme gülme,
Sevdiğim sinende kırmızı alma,
Aceb elim sunsam berelenir mi?” (Cunbur, 63/95-2)

“Kaldırdın mı sen perdeyi yüzünden?
Çıkarttın mı gayrileri gözünden?

İkrar verdin, neye döndün sözünden?
Yalancıda imân kalmaz, din gider. (Cunbur, 79/116-4)

“Karac’Oğlan, ben bu yerde kalmayım.
Kalırsam da, gurbet ilde ölmeyim,
Sözünde durmayan yâri sevmeyim,
Perişan hallarım gayrı yaman, hey!” (Cunbur, 161/235-4)

“Dünya benim diye zenginlik satan,
Helâl ekmeğine haramlar katan,
Sonradan sonraya beğliğe yeten
Zalım olur, il kadrini ne bilir?” (Cunbur, 169/247-3)

“Yoldaş olma, yolun bilmez yolsuza.
Komşu olma, sözün bilmeyen densize.
Meyil verme edepsiz, arsıza.
Âkıbet urzına hîle getirir.” (Cunbur, 193/280-2)

“Benim yârim bana yalan söylemez.
Söylerse de gıybetimi eylemez.
El yanında ikrârını söylemez,
‘Elleri uyut da gel!’ dedi bana.” (Cunbur, 195/282-3)

“Karac’Oğlan der ki, doğru yürürler.
Tamuya girmez, Uçmağa girerler.
El kavşurup Hakk’a karşı dururlar,
Kullar, beni sevdiğime kavuştur.” (Cunbur, 203/294-4)

“Yalnız git, yoldaş olma yolsuza;
Selâm verme edepsiz, yüzüze;
Komşu olma namussuza, arsıza;
Âkıbet, üstüne hîle getirir.” (Cunbur, 215/313-2)

“Ararsan var kalbin ara,
İller sana ne der göre.
Tuz, ekme yediğin yere
Hiyanetlik etmek olmaz.” (Cunbur, 239/342-4).

“Kavlim doğru benim, demedim yalan.
Garib candan geri nem var ki kalan?
Bir avuç topraktır gözüme dolan,
Murâda yeltenip ermeyesiyeye.” (Cunbur, 316/440-3)

“N’iderler de, insan – oğlu, n’iderler?
Doğru yolu koyup sarpa giderler.
Züğürt isen seni deli ederler,
İsterim, bildiğin eller bilmesin. (Cunbur, 317/442-2)

3.1.7. Dostluk

Dostluk, bireyler arasında gelişen iletişim sonucu birbirleriyle bağ kurmalarını, arkadaşlık duygusunu geliştirerek paylaşımlarını çoğaltmalarını ifade etmektedir. Karacaoğlan'ın şiirlerinde dost kelimesi daha çok sevgili için kullanılmış olup dostluk duygusuna yer veren ifadelerin örnekleri şu şekilde belirlenmiştir:

*“Dost yoluna verdim olan varımı,
Taşa çaldım namusumu, ârımı,
Kim ağlatmış benim nazlı yârimi?
Top top olmuş kirpikleri yaşınan.” (Cunbur, 16/25-2)*

*“Ak ellere al kınalar yakınır,
Ala göze siyâh sürme çekinir,
Dostu olan dost yoluna bakınır,
Dosta giden yolda izim var benim.” (Cunbur, 24/35-2)*

*“Getir, oğlan, ben geyeyim postumu;
Kimse bilmez garazımı, kastımı;
Gurbet ilde koydum, geldim dostumu,
Geri dönsem kınar m'ola el bizi?” (Cunbur, 38/56-2)*

*“Karac'Oğlan, donatsalar donumu;
Dosta doğru döndürseler yönümü;
Bin yaşasam, hesap etmem ölümü;
Defter tutsam, olancası bir gündür.” (Cunbur, 47/70-4)*

*“Dolandım dağları, bendlere düştüm;
Kız, senin derdinden odlara düştüm;
Çâresi bulunmaz derdlere düştüm,
Dostunun derdine ortak olmalı.” (Cunbur, 69/102-3)*

*“Mestine hey, Karac'Oğlan, mestine;
Dostu olan gül gönderir dostuna.
Kızılırmak olsam, akmam üstüne;
Ataşından kara bağrım ezgindir.” (Cunbur, 86/126-4)*

*“Dost deyip de dost gayreti kovduğum,
Dost bana bir yara açtı n'eyleyim?
Ak göğsü üstüne mihmân olduğum,
O da bir gün imiş, geçti n'eyleyim.” (Cunbur, 92/135-1)*

*“Haldan anlar isen, haldaş olalım;
Anasız, babasız kardaş olalım;
Gurbet gezdi isen, yoldaş olalım;
Ucu yâr zülfinde, yol gerek bana.” (Cunbur, 196/283-3)*

3.1.8. Yardımseverlik

Yardımlaşma, bireyler arasındaki paylaşımı ve bağı artıran temel değerlerden birini ifade etmektedir. Yardım etmek, insanî ve dinî açıdan pek çok toplumun kültüründe yer almaktadır. Karacaoğlan da şiirlerinde pek çok kez yardımlaşmaya yer vermiş, bu konuda dizelerini daha çok “İyilik yap, denize at; balık bilmezse Hâlık bilir.” atasözünden yola çıkarak oluşturmuştur:

*“Sazımızı ele alıp çalalım,
Çaresiz derdlere çare bulalım.
Sabahta, seherde yoldaş olalım;
Bugün de burada kal, benim için.” (Cunbur, 13/20-2)*

*“Karac’Oğlan, dost başına varmalı;
El uzatıp gonca gülün dermeli.
Muhtaçlara bir şeftali vermeli,
Cömertlikten kesilmesin eliniz.” (Cunbur, 22/31-4)*

*“Şu gezdiğim Urum mudur, Şam mıdır?
Başımdaki kasvet midir, gam mıdır?
Kime eyilik etsem sonu kem midir?
Bir gün olsun selâm salmaz, nedendir?” (Cunbur, 106/155-3)*

*“Mecliste ârif ol, kelâmı dinle.
İl iki söylesen, sen birin söyle,
Elinden geldikçe sen eyilik eyle,
Hatıra dokunup yıkıcı olma.” (Cunbur, 316/441-2)*

*“Dokunur hatıra kendisin bilmez,
Asılzâdelerden hiç kemik gelmez
Sen eyilik et de, o zâyi olmaz;
Darılıp da başa kakıcı olma.” (Cunbur 317/441-3)*

3.1.9.Sorumluluk

Sorumluluk, “Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet.” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2006). Karacaoğlan, şiirlerinde daha çok dinî açıdan üstlendiği sorumlulukları yerine getirmekten bahsetmiştir:

*“Gider, gider yol üstünde dururum;
Kara taş delerim, su götürürüm;
Bağ, bahça yetirip gül bitiririm;
Domurcuk gülünü derenler hani?” (Cunbur, 52/77-3)*

*“Hasta oldun, yastığımı istersin;
Kadir Mevlâ’m sağlığını gösterson.
Cennet-i âlâdan bir köşk dilersen,
Boynunun farzını kıldın mı gönül?” (Cunbur, 104/152-3)*

“Karac’Oğlan der ki: Yol bñke bñke.
Yñnñmñ dñnem de, çağıram Hak’a.
Dilberin elinden gñl koka koka,
Nazlı yârım yayılasına göçtü mü?” (Cunbur, 181/263-4).

“Üç günlük fâni dñnyada,
Ölmeden gñlen öğñnsñn.
Beş vaktini de kazâya
Komayıp kılan öğñnsñn.” (Cunbur, 304/430-1)

3.1.10. Saygı

Bireylerin birbirlerine ölçñlü ve ahlaklı şekilde davranmasını ifade eden saygının Karacaoğlan Şiirlerinde belirgin örneğine pek rastlanmamıştır. Tespit edilen saygı değerine ait bulgu örneği şu şekildedir:

“Dinle, sana bir nasihat edeyim:
Hatırdan, gönñlden geçici olma.
Yiğidin başına bir iş gelince,
Anı yâd ellere açıcı olma.” (Cunbur, 316/441-1)

Bir başka dñrtlñđünde ise Karacaoğlan farklılıklara saygı konusunda dñřñncelerini şöyle dile getirmiştir:

“Beni kara diye yerme,
Mevlâ’m yaratmış, hor görme.
Ala göze siyah sürme çekilir
Çekilir, kara değil mi?” (Cunbur, 314/439-5)

3.2. Çalışmanın İkinci Alt Problemine Yönelik Bulgular

Çalışmanın ikinci alt problemi “Karacaoğlan Şiirlerinde yer alan kök değerlerin kullanım sıklığı nasıldır?” olup bu problem doğrultusunda Karacaoğlan Şiirlerinde kök değerlerin kullanılma sıklığı incelenmiştir. İlgili konuda sıklık tablosu oluşturularak yorum yapılmıştır. Karacaoğlan Şiirlerinde yer alan değerlerin sıklık tablosu aşağıda verilmiştir:

Tablo 2. Karacaoğlan Şiirlerinde Yer Alan Kök Değerler

Değerler	Frekans (f)
Adalet	5
Dostluk	10
Dürñstlük	14
Öz denetim	13
Sabır	9
Saygı	2
Sevgi	19
Sorumluluk	4
Vatanseverlik	13
Yardımsverlik	5
Toplam	94

Tablo 2'ye göre incelenen kaynakta yer alan Karacaoğlan'a ait toplam 507 şiirde 94 kök değer tespit edilmiştir. Bu değerlerden “sevgi” teması 19 kez yer alarak en çok kullanılan değer olmuştur. Sevgi temasını 14 kez kullanılan “dürüstlük” ve 13 kez kullanılan “vatanseverlik” değerleri takip etmiştir. En az yer alan değeri ise 2 yerde kullanılan “saygı” teması oluşturmuştur.

Sevgi kök değerinin pek çok şiirde yer almasının farklı sebepleri bulunmaktadır. Karacaoğlan gezgin bir âşıktır; otoriteye bağlanmadan, Anadolu ve çevresinde gezgin bir hâlde ömrünü tamamlamıştır. Otoriteye bağlı olmaması sorumluluk duygusunu şiirlerine yansıtmamasında da etkili olmuştur. Karacaoğlan gezdiği süreçte doğayı gözlemlemiş, güzel olanın peşinden gitmiştir. Somut olarak hissettiği güzelliklere sevgi besleyen Karacaoğlan, şiirlerinde de bu somut güzele ve sevgiye pek çok kez yer vermiştir.

Sevgi ve saygı birbirini bütünleyen iki değeri ifade etmektedir. Karacaoğlan sevgi ile yaklaştığı her varlığa saygı da duyduğunu yazdığı şiirlerde okura hissettirmektedir. Ancak bu değer belirgin bir şekilde dizelerinde yer almadığından ilgili konuda bulgu tespit etmek de kolay olmamaktadır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Değerler, kavramsal olarak bilinen, coşkusal olarak yaşatılan, paylaşılan, ciddiye alınan, kültür ve topluma anlam ve önem veren ölçütlerdir (Fitcher, 2019, s.167). Değerler eğitiminin, planlı ve bilinçli olsun veya olmasın, başlangıç noktası ailedir. Aile aynı zamanda çocuğun ilk eğitimini aldığı, sosyalleştiği ve aynı zamanda çocukların erken yaşlarda davranış kazandığı, değerleri tanıdığı ve özümlediği ilk toplumsal kurumdur. Çocuğun ilk öğrenmelerinin sosyal ve ahlakî gelişmelerini etkileyerek ona toplumsal yaşamda rehberlik etmesi, yaşamının sonuna kadar belirgin bir biçimde devam etmesi düşünüldüğünde ailenin değerler eğitimi sürecindeki rolü daha iyi anlaşılmaktadır.

Değerlerin kazandırılmasında ailenin büyük sorumluluğunun olması ile birlikte günümüz modern toplumlarında okullara ve öğretmenlere de ilgili konuda büyük görevler düşmektedir. Okullarda çocuklara değerleri, onların psikolojik bilişsel ve sosyal gelişmelerine uygun olarak benimsetmek ve özümsetmek amaçlanmaktadır. Değerler eğitiminin temel amacı da çocuğun doğuştan sahip olduğu iyi yönleri ortaya çıkarmak, kendine ve topluma karşı sorumluluklarının farkına varmasını sağlamak, kişiliğinin her bakımdan gelişmesine katkıda bulunmak, bireyi ve toplumu ahlakî yozlaşmadan korumak ve kurtarmak, bunun yanında sağlam kanaatlerle donatmak ve devamını sağlamaktır.

Türkçe dersinin ulusal ve evrensel boyutlarda olan duyarlılıkları kazandırma sürecindeki rolü büyüktür. Her şeyden önce bir sanat ve estetik dersi olan Türkçe dersinin amacı bireyin içinde bulunduğu topluma entegre olması, buradaki rolünü öğrenerek toplumla bütünleşmesi için gerekli olan temel dil becerilerini geliştirmektir. Türkçe eğitimi bu temel amacını gerçekleştirmek için araç olarak temelde metinleri kullanmaktadır. İçinde yaşanan toplumun kültürel verimlerini bireye en etkili ve en kalıcı biçimde aktarmanın yolu bireyi kendi dilinin en güzel örnekleri olan yazınsal metinlerle buluşturmadır. Yazınsal metinler kişiye dilinin inceliklerini yansıtmamasının yanında içine işlenmiş olan ulusal ve evrensel değerleri duyumsatması bakımından önemlidir.

Bu bağlamda Âşık edebiyatı denilince akla ilk gelen, bu geleneğin en önemli yapı taşlarından biri olan Karacaoğlan'ın şiirlerinin değerler aktarımı açısından zengin bir kaynak olacağı düşünülmektedir. Şiirlerini canlı, kıvrak ve coşkulu bir anlatımla; sade, duru ve akıcı bir Türkçe ile kaleme alan Karacaoğlan, şiirlerinde güzellikleri, doğayı ve aşkı anlatmıştır. Döneminin sosyokültürel yapısını çok iyi bilen ve göçebe yaşamın kültürel öğelerini şiirlerinde işleyen Karacaoğlan, halkın bir bakıma değerlerle eğitimine katkı sağlamıştır. Bu doğrultuda bu çalışmada Karacaoğlan'ın şiirlerine yer alan kök değerler incelenmiştir.

İnceleme sonucunda, Karacaoğlan'ın şiirlerinde toplam 94 değer tespit edilmiştir. Bulgularda en çok işlenen değerin ise “sevgi” olduğu fark edilmiştir. Bu değeri “vatanseverlik”

ve “dürüstlük” değerleri takip etmiştir. Şiirlerinde “sevgi” değerinin ön planda olması önemli bir sonuçtur. Nitekim onun dünyaya bakışını sevgi oluşturmaktadır. Her şeyin temelinde sevgi olduğuna gönülden inanan Karacaoğlan’ın şiirlerinde doğa ile insan bir bütün olur ve bu iki varlığa genellikle sevgi ile yaklaşılır.

Alan yazına bakıldığında Arı, Kocakaya ve Naim (2019) “Karacaoğlan Şiirlerine Değerler Eğitimi Açısından Bir Bakış” adlı çalışmalarında Karacaoğlan şiirlerini “sevgi, iyimserlik, hoşgörü, merhamet, kültürel miras, cesaret, doğruluk ve alçakgönüllülük değerleri doğrultusunda incelemiş ve Karacaoğlan şiirlerinin söz konusu değerler bakımından çok zengin olduğunu belirlemişlerdir. Karacaoğlan şiirlerinde kök değerlerin tespitini amaçlayan ve sonucunda sevgi değerinin en çok işlendiğini ve şiirlerinin kök değerler açısından zengin olduğunu belirleyen bu çalışmayla Arı vd. (2019)’un bulgularının birbirini doğruladığı söylenebilir.

Şiirlerde belirlenen her bir kök değere rastlanmasıyla Karacaoğlan şiirlerinin kök değerler bakımından zengin olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak Türkçe öğretiminde Karacaoğlan’ın şiirlerini değerler bağlamında okumanın değerleri benimsemeye ve içselleştirmede katkıda bulunacağı söylenebilir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde Türkçe dersinde işlenecek metinlerde Karacaoğlan’ın ve şiirlerinin göz önünde bulundurulması değerlerin kazandırılmasında yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akbaba Altun, S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 7-18.
- Arı, B., Kocakaya, E. ve Naim, S. (2019). Karacaoğlan şiirlerine değerler eğitimi açısından bir bakış. Dr. Sezen Güngör (Ed.) *Motif uluslararası halkbilimciler ve Türk dünyası kongresi* içinde (s. 722-735). Eskişehir.
- Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2018). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2004). *Küçük Şeyler*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Cunbur, M. (1985). *Karacaoğlan*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Fichter, J. H. (2019). *Sosyoloji nedir?* (Çev.: Nilgün Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: değerler eğitimi. *Eğitime Bakış / Eğitim- Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 6(18), 10-15.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayıncılık.
- Kızılçelik, S. ve Erjem, Y. (1992). *Açıklamalı Sosyoloji terimleri sözlüğü*. Konya: Günay Ofset.
- MEB. (2005). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara. Erişim adresi: <https://alonot.com/wp-content/uploads/2018/12/2006-T%C3%BCrk%C3%A7e-%C3%96%C4%9Fretim-Program%C4%B1.pdf>
- MEB. (2015). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara. Erişim adresi: <http://web.deu.edu.tr/ilyas/ftp/turkce2015.pdf>
- MEB. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara. Erişim adresi: http://web.deu.edu.tr/ilyas/ftp/turkce_2018.pdf
- Oğuzkan, F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1985). Karacaoğlan’ın Türkçesi. *Türk Dili Dergisi*, 405.
- Türk Dil Kurumu. (2006). *Güncel Türkçe sözlük*. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/> (“sorumluluk” maddesi)

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In a social sense, “values” refer to the basic principles passed down from generation to generation. The concept of "value" has been one of the phenomena that has been thought, discussed and researched since the past and has occupied the agenda of thinkers, scientists, theorists and social groups throughout the ages. The phenomenon of value, which has always maintained its importance, has been the subject of study for various disciplines, from economics to philosophy, from psychology to anthropology, from religion to history, due to its multifaceted structure, and has been defined many times as a result of different perspectives. Hökelekli (2010, p.10) defines the concept of value as “Beliefs and rules that guide and guide our behaviors.”; Oğuzkan (1981, p. 45) “Beliefs that direct a person's constant behavior in different situations.”; Kızılcelik and Erjem (1992) “What is considered right and necessary by the majority of members of a social group or society; generalized basic moral principles or beliefs that reflect their common feelings, thoughts, goals and interests. defined in the format. In the light of these definitions, the concept of value is used for the existence, unity, functioning and continuity of the society, which is agreed upon and taken into account by the individuals who make up the society, takes a place in their consciousness, gives a perspective to the individuals and appeals to the emotions and excitements that motivate them, adds balance to life, is an inspiration and a happy life. It seems possible to define them as elements of being.

The acquisition of values begins in childhood and continues throughout life. Values are not a characteristic of temperament, they are phenomena that occur as a result of observation and interaction, by living, that is, by learning. Since the values that guide the actions are not tangible, they only emerge with the behaviors. The family, which is the first institution where the child gains his first life experiences, socializes and receives education, has a primary role in the transfer of values. Value acquisition, which starts with modeling and imitating parents in the family, develops in later years with the knowledge and experience gained at school or in the environment. In the process of gaining and gaining value in schools, that is, in values education, it is aimed to create a positive change in the behavior of the individual.

One of the fields that are effective in gaining the values that are necessary and important in the functioning of the social order is undoubtedly the Turkish course. The aim of teaching Turkish is to develop the individual's comprehension and expression, that is, basic language skills. The basic language skills of listening, speaking, reading and writing are the skills that provide social communication. An individual who has acquired these skills can communicate well with his environment, adapt to the society he belongs to, in other words, socialize. In this respect, teaching Turkish is of great importance in the transfer of values. Values have also been frequently emphasized in Turkish teaching programs. Although there is no separate title as values and values education in the 2005 and 2015 Turkish Curriculums, values have been found under different titles (MEB, 2015 and MEB, 2018). In the Turkish Language Curriculum published in 2018, on the other hand, it is seen that values are included as a separate title and are emphasized (MEB, 2018, p.4). In the program, “Our values are the sum of the principles that form the perspective of the curriculum. Its roots are in our traditions and our past, its trunk and branches are fed from these roots and reach our present and future. Our values, which constitute our basic human characteristics, are the source of the power and power that enables us to take action in the routine flow of our lives and in coping with the problems we face. (MEB, 2018, p. 4). In the continuation of the expression, the root values are given.

One of the text types that can be chosen is the folk literature poems that have been written with their fluent expression and richness of folk discourse, or have come from language to language until today. One of the names that made their mark on folk literature is Karacaoğlan,

also known as “Karaoğlan”. Although the exact date of birth and death is not known, Karacaoğlan has been one of the leading names of the folk literature and especially the oral tradition, who lived in the 17th century Anatolia. The artist influenced the societies living in different geographies with his works, and the poems he wrote have survived until today by being spoken from language to language. Karacaoğlan wrote poems in different genres such as koşma, folk song, epic, semaî and varsağı. He often expressed his poems in improvisation, and wrote in a lively and enthusiastic narration of the nature he saw in the geographies he traveled in his poems, the beauties he was enthralled with, and the events of his era, albeit in a small amount. Karacaoğlan generally wrote lyrical poems and used the syllable meter in his works. Karacaoğlan, who also wrote poems about the period he lived, used an educational, counseling style in these types of poems, expressing the values he believed in. The purpose of this research is to examine the values in Karacaoğlan’s poems in line with the 2018 Turkish teaching program and to determine the expressions in which these values are expressed.

Methods

In this study, which deals with the root values in Karacaoğlan's poems, the document analysis model was used. Also, in this study, the work named “Karacaoğlan: Komalar- Varsađilar- Semailler- Destanlar- Türküsü” (1985) written by Mújgan Cunbur was taken as a basis. The work in question was preferred because it is one of the first competent sources on Karacaoğlan. Then, the poems in the book of Mújgan Cunbur "Karacaoğlan: Komalar - Varsađilar - Semailler - Destanlar - Turkuler" were carefully read by three researchers, taking into account the root values in the 2018 Turkish Lesson Curriculum. After the necessary readings, the root values in the poems were determined by document analysis and the obtained data were explained and interpreted with descriptive analysis. In order to ensure the reliability of the study, the work was read by 2 more researchers besides 3 authors, and the consensus and disagreements were discussed and the findings were listed.

Results

As a result of the examination, 94 root values were determined in Karacaoğlan's 504 poems. While the most used value in the poems was "love", this value was followed by "patriotism" and "honesty". The least processed value in poems is "respect". There are different reasons why the root value of love is included in many poems. Karacaoğlan is a wandering lover; He completed his life in a wandering state in Anatolia and its surroundings without being attached to the authority. The fact that he is not dependent on authority has also been effective in not reflecting the sense of responsibility in his poems. During his travels, Karacaoğlan observed nature and followed the beautiful. Karacaoğlan, who loves the beauties that he feels concretely, has included this concrete beauty and love in his poems many times. Love and respect represent two values that complement each other. In his poems, Karacaoğlan makes the reader feel that he respects every being he approaches with love. However, since this value is not clearly included in the verses, it is not easy to detect findings on the relevant subject.

Discussion and Conclusion

94 root values were determined in a total of 507 poems belonging to Karacaoğlan. Among these values, the theme of "love" took place 19 times and became the most used value. The theme of love was followed by the values of "honesty" used 14 times and "patriotism" used 13 times. The least common value was the "respect" theme used in 2 places. It is an important result that the value of "love" is at the forefront in his poems. As a matter of fact, his view of the world is love. In the poems of Karacaoğlan, who wholeheartedly believes that love is the basis of everything, nature and human beings become a whole, and these two beings are generally approached with love.

Looking at the literature, Arı, Kocakaya and Naim (2019) in their study titled "A View to Karacaoğlan Poems in Terms of Values Education" examined Karacaoğlan's poems in line with

the values of "love, optimism, tolerance, compassion, cultural heritage, courage, truthfulness and humility, and found that Karacaoğlan poems had these values. were found to be very rich. Arı et al. It can be said that the findings of (2019) confirm each other.

It has been determined that Karacaoğlan poems are rich in terms of root values, by finding each root value determined in the poems. As a result, it can be said that reading Karacaoğlan's poems in the context of values in Turkish teaching will contribute to the adoption and internalization of values. When evaluated in this context, it will be useful to consider Karacaoğlan and his poems in the texts to be taught in Turkish lessons.